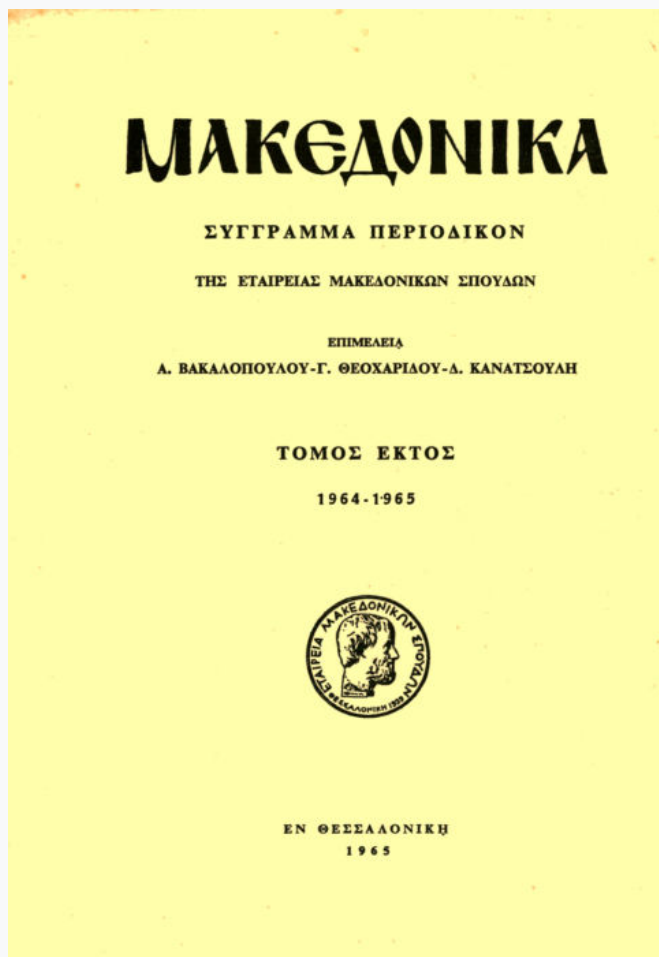

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Μακεδονικά σύμμεικτα: 1. μια "ενθύμηση" του 1784 από τη μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.464](https://doi.org/10.12681/makedonika.464)

Copyright © 2014, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1965). Μακεδονικά σύμμεικτα: 1. μια "ενθύμηση" του 1784 από τη μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους. *Μακεδονικά*, 6(1), 152–172. <https://doi.org/10.12681/makedonika.464>

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

1. ΜΙΑ «ΕΝΘΥΜΗΣΗ» ΤΟΥ 1784 ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Στά χρόνια της τουρκοκρατίας τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁθῶ δοκίμασαν ὑπερβολικὰ τὴ ληστρικὴ μανία τῶν Τούρκων, ποὺ ἐκδηλώθηκε κυρίως μὲ τὴ μορφή ἐπιβολῆς φόρων. Στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰῶνα τὸ Ἅγιον Ὅρος περνᾷ μιὰ ἀρκετὰ κρίσιμη περίοδο ἀπὸ ἀποψη ἀσφάλειας. Τὴν ἴδια ἐπίσης ἐποχὴ ἀντιμετωπίζει καὶ μεγάλες οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Τὸ 1764 ὁ σουλτάνος, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ μιὰ διένεξη ἀνάμεσα στὴ μονὴ Ἰβήρων καὶ σὲ ἄλλα μοναστήρια, ἔστειλε στὸ Ὅρος ἕναν ἀντιπρόσωπό του, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἀπογραφή τῶν μοναχῶν καὶ ἐπέβαλε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους φόρους (δεκάτη καὶ κεφαλικὸ) ποὺ ὑπῆρχαν, καὶ πρόσθετους εἰδικούς φόρους γιὰ τὴ σουλτανικὴ αὐλὴ. Ἡ κατάστασις στὸ Ὅρος ἐπιδεινώθηκε μετὰ τὰ Ὁρλωφικά. Ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μᾶς δίνει ἕνα ἔγγραφο τῆς Σύναις τοῦ Πρωτάτου πρὸς τοὺς μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικαλεῖται τὴ βοήθεια ὄλων. Ἐπίσης ἀπὸ ἕνα φερμάνι τῆς 3ης Δεκεμβρίου τοῦ 1777 μαθαίνουμε ὅτι οἱ μονεῖς Παντελεήμονος, Κωνσταντονίου, Ἐσφιγμένου καὶ Διονυσίου χρωστοῦσαν στὸ τουρκικὸ δημόσιο ταμεῖο 150.000 γρόσια, ὁ τόκος τῶν ὁποίων εἶχε ὀρισθῇ πρῶτα σὲ 10% καὶ ἔπειτα σὲ 5%¹.

Μιὰ ὄψη τῆς δύσκολης αὐτῆς ἐποχῆς, σχετικὰ μὲ τὴ μονὴ Διονυσίου, μᾶς δίνει μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ συντομία της καὶ ἡ παρακάτω ἄγνωστη, ὅσο ξέρουμε, «ἐνθύμησις» τοῦ 1784, ποὺ εἶναι γραμμένη στὸ φύλλο 43α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 627 κώδικα τῆς μονῆς. Ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξις τοῦ κειμένου διατηρήθηκαν ἀμετάβλητες.

Ἔστο εἰς Ἐνθυμήσιν ὅτι εἰς τοὺς : 1784 : μαῖω : 5 : ἀπὸ τὸ πολλοὶ χρέως ἤλθεν εἰς μεγάλην διστιχίαν τὸ μοναστηρίον μας. ὅπου δὲν ἤμποροῦσαν νὰ καθήσουν οἱ πατέρες ἀπὸ τοὺς κονιάρους² ὅπου ἤρχοντο συχνάκης γυρεῖον-

¹ Βλ. Γερασίου Σμυρνάκη, Τὸ Ἅγιον Ὅρος, Ἀθῆναι 1903, σ. 150-155.

² Ἐννοεῖ, φαίνεται, τοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων.

τας τὰ ἄσπρα τοὺς ὅς λίκιοι ἄγροισι κάμνοντας τὴν λαμπρὰν¹ ἐδὸ. μὴν ὑποφέροντας² ἡ πατέρες τὰ κακὰ. ἐπερικάλεσαν τῶν χατζῆ μακάριον, καὶ ἦλθαι ἅπανοι εἰς τὴν κωνσταντινουπόλιν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὴν συνόδον ἐκτραγουδούμενος τὴν συμφορὰν μας, ὅς τόσον ἔγραψαν καὶ ἦλθομεν καὶ εἰμεῖς ἐγὼ τε καὶ ὁ προηγούμενος κύρ μακάριος, λέγοντάς με νὰ πάρο τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ σκευοφυλάκιου ὅμος ἐγὼ δὲν ἐστάθῃ τρόπος νὰ τὸ δεχθῶ, βλέποντας ὅτι ἂν δὲν³ τὸ ἐστέρῃ δὲν ἐπιχειροῦντα καμείαν δουλίαν ὁ χατζῆ μακάριος καὶ ἤθελε νὰ χαλάσῃ τὸ πράγμα ἄκοντα καὶ μὴ θέλοντας τὸ ἐστέρῃ καὶ ἐγὼνα ἐγὼ ὁ προηγούμενος χατζῆ βενιαμὴν θρέμμα τῆς βύζας ἐν θράκῃ καὶ ἐπάθαμεν πολλὰ βάσανα ἐδῶς νὰ τὸ βάλομε εἰς τάξην τὸ χρέως μας διατὶ ἦτον ἀπὸ εὐδομῆν-τα πουργιά⁴ καὶ πάνου καὶ ἔστω εἰς ἐνθιμησὴν:

ὁ γράψας σκευοφύλαξ βενιαμὴν τοῦ ἀγίου Διονυσίου.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Εἶναι γνωστὸ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821 καὶ ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἀποτυχία της στὴ Βόρεια γενικὰ Ἑλλάδα ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς προσφύγων ἀπὸ τὴν Ἥπειρο, Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Μικρὰ Ἀσία συνέρρευσε στὴ Νότια Ἑλλάδα, προσπαθώντας νὰ ξεφύγῃ τῇ σφαγῇ καὶ τὴν αἰχμαλωσία. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ «προσφυγικὸ ζήτημα» τῆς χρονικῆς αὐτῆς περιόδου.⁵

Ἡ περιθαλψὴ καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων αὐτῶν συνάντησε ἀνυπέρβλητες δυσκολίες, γιατί τὸ ἐπαναστατημένο ἔθνος δὲν διέθετε οὐτε ὀργανωμένες ὑπηρεσίες οὔτε καὶ ἐπαρκεῖς οἰκονομικοὺς πόρους. Γι' αὐτό, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ δύο ἔγγραφα ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω,⁶

¹ Ἰσως ἐννοεῖ τὸ Πάσχα, ποὺ θὰ ἦταν, φαίνεται, ὁ καθορισμένος χρόνος γιὰ τὴν καταβολὴ τῶν φόρων.

² Στὸ χφ. ὑπὸ φέροντας.

³ Στὸ χφ. ἀδέν.

⁴ Δηλαδή 35.000 γρόσια. Ἐνα πουργὶ ἰσοῦται μὲ 500 γρόσια.

⁵ Γιὰ τὸ προσφυγικὸ ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάστασις τοῦ 1821 βλ. τὴν εἰδικὴ μονογραφία τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1939. Βλ. ἐπίσης λίγα συμπληρωματικά καὶ στοὺ Ἑ. μ. π. ρ. ο. ψ. α. λ. τ. η, Πρόσφυγες κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. «Νέα Ἑστία» 44 (1948) 1154-1157, 1237-1241 καὶ 1298-1303. Παύλου Ἀναστ. Μίχου, Ὁ ἐποικισμὸς τῆς Ἑρετρίας ἀπὸ τοὺς Ψαριανοὺς. «Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν» 6 (1959) 262-278. Κ. Σ. Κώνστα, Τὸ Ζαπάντι καὶ οἱ Σουλῶτες. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 9 (1960) 909-916.

⁶ Τὰ δύο αὐτὰ ἔγγραφα μοῦ τὰ παρεχώρησε εὐγενικά-καὶ τὸν εὐχαριστῶ πολὺ γι' αὐτό-ὁ συνάδελφος φιλόλογος τοῦ Γυμνασίου θηλέων Κιλκίς κ. Εὐγένιος Δρεπανίδης. Ἐδῶ δημοσιεύονται μὲ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν τους.

άρκετοι πρόσφυγες, γιά νά ἐπιτύχουν τήν ἐλεημοσύνη τῶν κατοίκων ἢ γιά νά ξεπληρώσουν πιθανό χρέος τους ἐξαγοράς ἀπό τήν αἰχμαλωσία, φρόντιζαν νά ἐφοδιαστοῦν μέ «εὐχετικά» ἢ «ἐκκλησιαστικά» γράμματα διάφορων κληρικῶν.

1.

ἀδελφοί μου πνευματικοί, καί ὁμογενεῖς ὀρθόδοξοι χριστιανοί, εἴητε ὑγιαίνοντες ἐν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν. ἐπειδὴ ἔχομεν ἐντολήν τῆς φιλοξενίας καί φιλοπτωχίας μὴ ἐπιλανθάνεσθαι, διὰ τοῦτο συνιστῶ τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρὸν μου εὐχετικὸν χατζῆ-γεώργιον εἰς τὰ φιλελεήμονα σπλάγχνα ὑμῶν τῶν φιλοπτύχων χριστιανῶν. ὅθεν συνδράμετε φιλοφρόνως καί ἐλεήσατε φιλευσπλάγχχως αὐτὸν ἕκαστος, καθὰ ἔχει δυνάμει, καί προαιρέσεως, διὰ τὸν τοῦς ἐλεήμονας μακαρίζοντα κύριον. Ἵνα αὐτὸς μὲν ἀνακουφισθῇ μικρόν τι τοῦ τε χρέους αὐτοῦ καί τῆς δυστυχίας αὐτοῦ, ὑμεῖς δέ, οἱ ἐλεοῦντες καί βοηθοῦντες αὐτῷ, λάβητε τὸν μισθὸν παρὰ θεοῦ ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι καί ἐν τῷ μέλλοντι.

δεκεμβρίου ἡ¹

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης γρηγόριος

2.

Εὐλαβεστάτοι ἱερεῖς, ἀγιώτατοι ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν παγκαρίων, καί λοιποὶ ἀπαξάπαντες ἐδλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καί εἰρήνη παρὰ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ ἐδλογία καί συγχώρησις. ἐπειδὴ ἔχομεν ἐντολήν τῆς φιλοπτωχίας καί φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθαι, διὰ τοῦτο συνιστῶμεν τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐκκλησιαστικὸν γράμμα Ἰωάννην τοῦνομα ἐκ ναούσης, εἰς τὰ φιλελεήμονα σπλάγχνα ὑμῶν τῶν φιλοπτύχων χριστιανῶν. ὅθεν συνδράμετε φιλοφρόνως, καί ἐλεήσατε φιλευσπλάγχχως αὐτόν, ἕκαστος καθὰ δυνάμει καί προαιρέσεως ἔχει καί καθὰ παρὰ θεοῦ φωτισθῇ, ἵνα αὐτὸς μὲν ἀνακουφισθῇ τοῦ τε χρέους αὐτοῦ, καί τῆς δυστυχίας αὐτοῦ· ὑμεῖς δέ, οἱ ἐλεοῦντες καί βοηθοῦντες αὐτῷ, λάβητε τὸν μισθὸν παρὰ τοῦ μισθαποδότου θεοῦ ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καί ἐν τῷ μέλλοντι. οὐ ἡ χάρις καί τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ εὐχῇ ἡμῶν εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

αὐγκβ'. Ἰουλίου 8.²

¹ Δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος καί τὸ ἔτος πού γράφτηκε.

² Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἀνυπόγραφο καί δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος πού γράφτηκε.

3. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΖΩΠΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (1827 - 1828)

Μετά την καταστολή της επανάστασης στη Νάουσα και στην περιοχή 'Ολύμπου και Πιερίων (Απρίλιος-Μάιος 1822) πολλοί Μακεδόνες αγωνιστές και αρκετά γυναικόπαιδα κατέφυγαν προς τὸ Νότο καὶ ἄρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐγκαταστάθηκαν στὶς Βόρειες Σποράδες, παλαιὸ καταφύγιο τῶν Μακεδόνων ἄρματολῶν. Ἀπὸ τότε κανένα ἀξιόλογο ἐπαναστατικὸ κίνημα δὲν γίνεται στὴ Μακεδονία. Ὡς τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνα δὲν μνημονεύονται παρὰ μόνο δυὸ-τρεῖς μικροεπιχειρήσεις. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1824 οἱ Μακεδόνες τῶν Βορείων Σποράδων κάνουν δυὸ πειρατικὲς ἐπιδρομὲς, μιὰ στὸν κόλπο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μιὰ στὴν Κασσάνδρα καὶ στὴ Συκιά τῆς Χαλκιδικῆς. Τὸν Φεβρουάριο ἐπίσης τοῦ ἴδιου ἔτους γίνεται καὶ μιὰ δευτέρα ἐπιδρομὴ στὴν Κασσάνδρα μὲ ὁρμητήριο τὴν περιοχή Τεμπῶν-Πλαταμῶνα.¹ Ἐνα ἄλλο ἐπεισόδιο, ποὺ ἀποσκοποῦσε μᾶλλον στὴ μεταφορὰ οἰκογενειῶν ἐπαναστατῶν στὴ Σκόπελο, συνέβη στὴν παραλία τῆς Κατερίνης τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1826.² Τέλος ἔχουμε ἀκόμη καὶ μιὰ ἐπιδρομὴ τοῦ Καρατάσου στὴ Θάσο τὴν ἀνοιξή τοῦ 1827.³

Τὰ μεμονωμένα αὐτὰ γεγονότα, χωρὶς μάλιστα τὴ συμμετοχὴ τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν, δὲν ἦταν ἄρκετὰ γιὰ νὰ προσδώσουν στὴ Μακεδονία ὄση ἐπαναστατικῆς περιοχῆς. Γενικά οἱ κάτοικοι τῆς ἔμειναν φαινομενικὰ ἡσυχοὶ σ' ὅλο τὸ διάστημα καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων νὰ τοὺς διαστέλλουν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὶς συζητήσεις τους γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.⁴ Ὅμως ἡ φαινομενικὴ

¹ Βλ. σχετικά Μ. Lascaris, *La Révolution Grecque vue de Salonique. (Rapports des consuls de France et d' Autriche, 1821-1826)*. «Balkanica» VI (1943) 166-168. Ι. Κ. Βασδραβέλλη, *Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832*, ἐκδ. β', Θεσσαλονίκη 1950, σ. 166-167.

² Βλ. Lascaris, ἐνθ' ἂν. σ. 168. Βασδραβέλλη, ἐνθ' ἂν. σ. 173.

³ Α. Ε. Βακαλοπούλου, *Thasos. Son histoire, son administration de 1453 à 1912*, Paris 1953, σ. 42.

⁴ Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡσυχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Στερεοελλαδίτες καὶ τοὺς Πελοποννήσιους, ἐπικαλεῖται ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας στὴν Κωνσταντινούπολιν Stratford Canning σὲ μιὰ συζήτησή του μὲ τὸν Ρεῖς-ἐφέντη στὶς 15 Νοεμβρίου 1827. Ἐκεῖ, ἀπαντώντας σὲ σχετικὸ ἐρώτημα τοῦ Ρεῖς-ἐφέντη, διευκρινίζει ὅτι μιλώντας γιὰ εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας καὶ γιὰ Ἕλληνες δὲν ἔννοεῖ παρὰ μόνο τοὺς κατοίκους τῆς «κλασσικῆς Ἑλλάδας», δηλαδὴ τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς, καὶ λέγει «.....Je répondis quant au premier de ces points, qu' il s'agissoit des habitants de la Grèce classique; et non des Grecs en général; que si les derniers avoient la même langue et la même religion que les premiers, ils di-

αὐτὴ ἡσυχία δὲν σήμαινε ὅτι ἀπὸ τὶς ψυχὲς τῶν Μακεδόνων εἶχαν ἐξαλειφθῇ ὁλότελα ἡ ἐπαναστατικὴ φλόγα καὶ ὁ πόθος γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ἀντίθετα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐγγραφα ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω, περίμεναν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθοῦν. Οἱ Μακεδόνες ἀγωνιστὲς ποὺ εἶχαν καταφύγει στὸ Νότο εἶχαν πάντοτε στραμμένα τὰ βλέμματά τους πρὸς τὴν πατρίδα τους, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόκριτοι καὶ ἄλλοι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ποὺ εἶχαν μείνει στὸν τόπο τους, ἔρχονταν συχνά σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς πρώτους καὶ μὲ τὴν Κυβέρνηση καὶ περίμεναν τὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Τούρκων.

Ὅπως εἶναι γνωστό, μετὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου παρατηρήθηκε μιὰ ἔντονη κίνηση ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων γιὰ ν' ἀναζωπυρώσουν τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδας. Τότε ἔγιναν οἱ ἐκστρατεῖες τοῦ Τσώρτς στὴ Δυτικὴ Στερεά, τοῦ Δουβουινιώτη στὰ νησιά Τριζόνια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τοῦ Φαβιέρου στὴ Χίο, μιὰ στὴν Κρήτη καὶ τοῦ Βάσου καὶ Κριεζώτη στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Οἱ τελευταῖοι πῆγαν στὴ Σκόπελο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὶς ἀρχὲς Νοεμβρίου 1827 ἐπιχείρησαν χωρὶς ἐπιτυχία μὲ τὴ βοήθεια τῶν Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν Καρατάσου καὶ Δουμπιώτη νὰ καταλάβουν τὸ Τρίκερι.¹

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐποχὴ στὴ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Διονυσίου στὸν Ὀλυμπο γίνεται μιὰ μυστικὴ σύσκεψη πολλῶν ὀπλαρχηγῶν, κληρικῶν καὶ προκρίτων κυρίως τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου καὶ Πιερίων.² Παρευρίσκονται ὅμως καὶ μερικοὶ ἀπὸ ἄλλες κοντινὲς περιοχέες. Ὅλοι αὐτοὶ 30 περίπου τὸν ἀριθμὸ-ὑπογράφουν στὶς 3 Νοεμβρίου τοῦ 1827 δυὸ ἀναφορὲς

féroient essentiellement les uns des autres, à bien des égards, et que le calme qu'ils avoient maintenu pendant la guerre, offroit le meilleur gage possible de leur soumission à l'avenir....» (Βλ. *Papers relative to the affairs of Greece*, London 1830, Συνδιάσκηψη Κωνσταντινουπόλεως, σ. 84).

1. Βλ. σχετικὰ Σπ. Τρικοῦπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Λονδὶνον 1860, τ. 4 σ. 214-215. Ν. Σπηλιάδου, Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1857, τ. 3 σ. 452-453, καὶ Δ. Κοκκίνου, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, Ἀθῆναι 1959, τ. 11 σ. 319-320.

2. Ἡ Μονὴ Διονυσίου ἐξακολούθησε καὶ ἀργότερα νὰ εἶναι συνωμοτικὸ κέντρο τῶν Μακεδόνων καπεταναίων, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν ἀργήσαν ν' ἀντιληφθοῦν οἱ Τούρκοι, ποὺ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1828 λεηλάτησαν καὶ κατεδάφισαν τὸ μοναστήρι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μιὰ ἀναφορὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Διαμαντῆ Νικολάου πρὸς τὸν Ὑψηλάντη, τὴν ὁποία δημοσιεύουμε παρακάτω. Τὴν ἴδια πληροφορία μᾶς δίνει καὶ ὁ Ἰωάννης Α. Λεονάρδος, Ἀμπελακιώτης, Νεωτάτῃ τῆς Θεσσαλίας χωρογραφία, Ἐν Πέστῃ τῆς Οὐγγαρίας 1836, σ. 102, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐσφαλμένα τοποθετεῖ τὴν καταστροφὴ τοῦ μοναστηριοῦ τὸ 1829: «ἐσχάτως δὲ περὶ τὸ 1829 κατατρεχόμενον (τὸ μοναστήρι) ἀπὸ τοὺς ἐν Λαρίσση διοικητὰς τῶν Ὁθωμανῶν, ἐκ τοῦ διότι ἐφώλευον εἰς αὐτὸ οἱ Καπεταναῖοι, ἐχαλάσθη, ὑστερούμενον ὅλα τὰ ἱερὰ σκευὴ τοῦ κεκαλλωπισμένου μὲ θόλους λαμπροῦ Ναοῦ του».

πού τις στέλνουν μέσω των πληρεξουσίων των στην κυβέρνηση. Και στίς δυο αυτές αναφορές μιλοῦν γιά τήν ανάγκη νά κινηθοῦν δραστήρια γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἐδαφῶν τῶν τώρα πού πρόκειται νά καθοριστοῦν τά ὅρια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, διαδηλώνουν τήν προθυμία τῶν στρατιωτῶν καί τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τῶν καί ζητοῦν ἀπό τήν κυβέρνησι νά τοὺς ἐνισχύσῃ ὑλικά καί νά διορίσῃ ἐπικεφαλῆς ἕναν ἄνθρωπο ἄξιο, στοῦ ὁποίου τὸ κύρος νά ὑπακούουν ὅλοι. Τὸ περίεργο ὅμως εἶναι ὅτι τὸ πρόσωπο πού ζητοῦν νά τοὺς στείλῃ ἡ κυβέρνηση εἶναι διαφορετικὸ στίς δυο αναφορές. Στὴ μιὰ ζητοῦν τὸν «πατριώτην ἔξοχον κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην», γιὰτὶ ὅλοι οἱ ἐκεῖ ὄπλαρχηγοὶ καὶ στρατιῶτες τὸν σέβονται καί γιὰτὶ «ἐπήρεια» (δηλ. ἐπιρροή) καὶ πατριωτικὴ προθυμία τοῦ ὑποκειμένου τοῦτου», πού εἶναι γνωστὴ καί ἀπὸ ἄλλοτε, θὰ κερδίσῃ τήν ὑπόληψη ὅλων καί θὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ «τὸν ὀλέθριον φθόνον καὶ ἀντιζηλίαν». Στὴν ἄλλη ὅμως ἀναφορὰ ζητοῦν νά τοὺς στείλουν τὸν Βαυαρὸ φιλέλληνα συνταγματάρχη Heideck ὡς «διευθυντὴν τῶν πραγμάτων» καί «μεθ' ὧν τῆς παρεπομένης οἰκονομίας τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφιδῶν, πολεμοφοδίων καὶ ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως καὶ πᾶν ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν ἐκστρατείαν». Τονίζουν ἀκόμη ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ φιλέλληνα αὐτοῦ εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰτὶ τὸν σέβονται ὅλοι καί θὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴ ἐπάνω τους. Ἡ ἐρμηνεία πού μποροῦμε νά δώσουμε στὴ διαφορά αὐτὴ τῶν προσώπων εἶναι ὅτι μὲ τὸν ὄρο «διευθυντῆς τῶν πραγμάτων» ἐννοοῦν ἕνα εἶδος ἐπιμελητῆ καί ἐπιτελάρχῃ καί ὅτι κατὰ συνέπειαν ζητοῦσαν ὡς γενικὸ ἀρχηγὸ τὸν Ὑψηλάντη μὲ βοηθό του τὸν Heideck.

Τις δυο αυτές αναφορές, πού δημοσιεύουμε παρακάτω, τις υπογράφουν γνωστοὶ ὄπλαρχηγοί, ὅπως οἱ ἀδελφοὶ Διαμαντῆς καὶ Κώστας Νικολάου, οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Ἀθανάσιος Σύρου ἢ Συρόπουλοι, ὁ ἀρματολὸς τῆς Μηλιᾶς τῶν Πιερίων Τόλιος Λάζου, ὁ ἱακιστὸς ἀρματολὸς τῶν Γρεβενῶν Θεόδωρος Ζιάκας καὶ ἄλλοι μικρότεροι καπεταναῖοι. Ἐπίσης υπογράφουν καί οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηριῶν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ τῆς Πέτρας Ὀλύμπου, τῆς μονῆς Μακρυρράχης τοῦ χωριοῦ Κόκοβα τῶν Πιερίων, καὶ ἕνας δυὸ ἄλλοι ἱερεῖς, καθὼς καὶ μερικοὶ πρόκριτοι τῆς περιοχῆς. Ἐννέα ἀπὸ τις υπογραφές τῶν διασημότερων ὄπλαρχηγῶν συνοδεύονται καὶ ἀπὸ σφράγισμα μὲ τὴν ἀτομικὴ τους σφραγίδα-δαχτυλίδι. Ἐπτὰ σφραγίδες ἔχουν ὀκτάγωνο σχῆμα (τῶν Διαμαντῆ, Κώστα καὶ Δήμου Νικολάου, Γεωργίου καὶ Ἀθανασίου Σύρου, Λάμπρου Μάνταλου καὶ Μιχάλη Πιτζιάβα), τοῦ Ζιάκα ἡ σφραγίδα μοιάζει μὲ ἄστέρι καὶ τοῦ Τόλιου Λάζου ἔχει σχῆμα πένταλφα. Μάλιστα μερικὲς ἀπ' αὐτὲς εἰκονίζονται ἀετὸ ἢ δικέφαλο ἀετό.

Τὰ δυὸ αὐτὰ ἔγγραφα, καθὼς καὶ τὰ ὑπόλοιπα ποὺ δημοσιεύονται στὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτῃ, βρίσκονται στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀρχεῖον Ἀγῶνος-τμήμα Καποδιστριακὸν-ὑπηρεσία Γενικῆς Γραμματείας-φάκ. 1ος καὶ 3ος-ἡμερομηνία 10 καὶ 23 Ἰανουαρίου 1828). Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ-οἱ τρεῖς ἀναφορὲς τῶν ὀπλαραχηγῶν-εἶναι κακογραμμένα καὶ μὲ πολλὰ ὀρθογραφικὰ λάθη. Ἀκόμη καὶ ἡ γραφὴ τῶν λέξεων δὲν εἶναι τέλεια. Γράφουν π.χ. τοὺς συνδέσμους ἐνωμένους μὲ τὴν παρακάτω λέξη, ἔχουν σὲ ἄλλη συλλαβὴ τοὺς τόνους κ.λ.π. Στὴ μεταγραφὴ τους-μιά καὶ δὲν παρουσιάζουν φιλολογικὸ ἐνδιαφέρον-διορθώσαμε τὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ στίξιν τους, διατηρώντας ἀμετάβλητες μόνον τὶς ὑπογραφές.

Καταχωρίζουμε πρῶτα ἐδῶ τὶς δυὸ ἀναφορὲς γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε παραπάνω:

I.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν,
 Ὁ ἐνθερμος πατριωτικὸς ζῆλος, ὅστις ἐκίνησε τὸ ἔθνος μας κατὰ τῆς τυραννίας ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, ἀναζωπύρησεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὰς καρδίας τῶν γενναίων Ὀλυμπιακῶν στρατευμάτων. Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ποσάκις ἐκινήθησαν τὰ Ὀλυμπιακὰ σώματα καὶ ὁποῖα ἐκατόρθωσαν εἰς τὰ κινήματά των. Ἀν ἴσως¹ ὁ φθόνος ἢ ἡ βασκανία τῆς τυχῆς ἢ αἱ ἄλλαι καταχρήσεις τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν ἀντέκοψαν τὰς εὐκαταίας προόδους, δὲν εἶναι βέβαια σκληροτράχηλον ἀποτέλεσμα τῶν προθέσεων τούτων [τῶν] στρατευμάτων, ἀλλὰ σφάλμα καθαρὸν καὶ ἀτόπημα προξενηθὲν ἀπὸ τοὺς ἀνοητίας. Μὲ τὴν παροῦσαν² ἐπισημοτάτην περίστασιν φαίνεται ἀπαραμοίωτος ὁ ἴδιος ἐνθουσιασμός μὲ ὅλον τὸν ἐναπαιτούμενον διάπυρον ζῆλον τῶν ἐνταῦθα στρατιωτικῶν σωμάτων μας καί, καθ' ὅσον ἡ φιλάνθρωπος συγκατάθεσις³ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ μᾶς παρακινεῖ νὰ κινηθῶμεν ἀπανταχόσε καὶ νὰ συγκροτήσωμεν νέα στάδια ἀγώνων, ἄλλο τόσο φαίνεται νὰ κορυφῶνται ἡ ἀμύλλα καὶ ἡ προθυμία τῶν γενναίων στρατιωτῶν μας. Τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ψυχράνῃ ἢ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ εἰ μὴ ἡ κακὴ προμήθεια τῶν τροφῶν, πολεμοφοδίων καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως. Ἐκρίθη λοιπὸν ἐν μιᾷ⁴ φωνῇ καὶ καρδίᾳ νὰ ἀναφερθῶμεν πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους, παρασταίνοντες ὅτι ἀπὸ ἐμᾶς ἀπαιτεῖται ζῆλος καὶ προθυμία, ἀπὸ δὲ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀπαραίτητος προμήθεια τῶν ἀναγκαιῶν. Καὶ ὅταν ἐπὶ κεφαλῇς

¹ Στὸ χφ. ἀνίσος.

² Στὸ χφ. τύμπαροῦσαν.

³ Στὸ χφ. σινκατάθεσις. Παντοῦ τὸ σύμπλεγμα γκ τὸ γράφει γκ ἢ γγκ. Ἔτσι π.χ. γράφει καὶ παρακάτω σινκροτήσωμεν, ἀναγκαίας κ.λ.

⁴ Στὸ χφ. ἐμιά.

μας διορίση ὑποκείμενον εὐσέβαστον καὶ ἄξιον νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, ὑποσχόμεθα ἐντὸς ὀλίγου νὰ δεῖξωμεν κατορθώματα ἄξια τῶν λαμπρῶν προπατόρων μας καὶ νὰ ὑπερεκτείνωμεν μὲ γιγαντιαῖα βήματα τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας. Γνωρίζει ὁ καθεὶς ὅποια ἐστῆθη ἡ Ὀλυμπιακὴ προθυμία εἰς τὸ νὰ ἀκολουθήσωσι τὰς ὀδηγίας τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν, τοῦ τε Κωλέτη καὶ ἄλλων, κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως καὶ ὅτι τὰ παρακολουθήσαντα¹ διάφορα ἀποπήματα ἀπεκατέστηνον τὰ κινήματά μας ἀνωφελῆ. Ὄταν λοιπὸν ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις φροντίσῃ ν' ἀντικαταστήσῃ² ἄνθρωπον ἄξιον καὶ προικισμένον ὅπως οὖν μὲ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ προτερήματα, ἡμπορεῖ ἀφεύκτως καὶ νὰ ἐλπίσῃ ἀποτελέσματα ἀνάλογα τῆς εὐχῆς τῆς. Παρόμοιον ὑποκείμενον καὶ πρὸς τὸ ὅποιον νὰ σῶζεται ἀπὸ μέρους τῶν ἐνταῦθα ὀπλαρχηγούντων καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν στρατιωτῶν μας τὸ ἀνῆκον σέβας γνωρίζει τὸν πατριώτην ἐξοχὸν κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην. Ἡ ἐπήρεια³ καὶ πατριωτικὴ προθυμία τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλοτε, ὥστε νὰ κερδίσῃ ὅλην τὴν ὑπόληψιν ἡμῶν καὶ τῶν συστρατιωτῶν μας· καὶ διὰ τὸ ἀφαιρέσῃ ἀφ' ἡμῶν τὸν ὀλέθριον φθόνον καὶ ἀντιζηλιὰν εἶναι καλὸν νὰ συγκατατεθῇ ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις διορίζουσα τὸν πατριώτην τοῦτον, διὰ νὰ συμβοῦν καὶ εὐκταῖα ἀποτελέσματα. Εἰς πᾶν δὲ ἐναντίον ἃς εἶναι ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις βεβαία ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ τίποτε καὶ θέλει ἀποκτήσῃ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν καὶ αἰώνιον πικρὰν κατάκρισιν ἀπὸ ὅλους ἐν γένει τοὺς Θετταλολυμπίους λαοὺς, οἵτινες ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ψυχὴ πλέον ἕως τὴν σήμερον δὲν τοὺς ἔμεινεν

τῇ 3 Νοεμβρίου 1827

καὶ μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας μένομεν

ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ κατὰ τὴν
Σεβαστὴν Μονὴν τοῦ Ἀγ. Διονυσίου
ἐν Ὀλύμπῳ

οἱ συμπολίται καὶ ὀπλαρχηγοὶ
Ὀλύμπιοι

Διαμαντῆς Γ. νικολάου (Τ.Σ.)

Ἰουάνης σβορόνος

ἀθανάσιος σύρου (Τ.Σ.)

Το Κο⁴

λά[μ]προς μάνταλος (Τ.Σ.)

Γιαννούλας Μάν[τ]ζαρης

Τόλιος Λάζως (Τ.Σ.)

Μιχάλης πιτζηάβας (Τ.Σ.)

Θεόδωρος Ζηάκα (Τ.Σ.)

Αἰάτης Γεωργιάδης Γραμματεὺς

¹ Διάβαζε ἐπακολουθήσαντα.

² Διάβαζε τοποθετήση.

³ Διάβαζε ἐπιρροή.

⁴ Ἴσως Τύλιος Κότας.

Παπαθίμης
 Διονήσιος Ἰγούμενος μακριᾶς ράχης
 Πέτρου γεόργι
 γιόργος λώλου
 νικόλαος μανόλι
 ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Διονυσίου μεθόδιος Πίτζιαβας
 Ἰωάνης σβορόνος¹
 ἀναγνώστη γεοργήου
 γηόργηος σιρόπολος
 Κώστας Νικολάου (Τ.Σ.)
 Ἰγούμενος σαμουήλ πέτρας
 Νικόλαος φράγγου
 κόστας διμολάζωσ
 παντελῆς ἰωάνου
 δημήτρη θεωδόρου
 ἀναγνώστης παπαζήση
 γηοργάκης λιόλιος
 σταμάτη γραμένο
 Παπακοσμάς πέτρας
 ἀναγνώστης χασκάρα
 γιόργις μυσταντζής
 ἀντονάκη διαμαντή

στην ἄλλη ὄψη τοῦ φύλλου: Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν ὅθεν εὐ-
 ρίσκεται. Ἐπίσης φέρει τὸν ἀριθμὸ 189 μετὰ τὴ σημείωση τῆς Γεν. Γραμμα-
 τείας ὀπλαρχ. Ὀλύμπιοι.

2.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν,
 Ἐπειδὴ καὶ ἡ παροῦσα περίστασις ἀπαιτεῖ ταχύτητα εἰς τὰ πράγματα
 τοῦ ἔθνους πρὸς ὀχύρωσιν τῶν μερῶν τῆς ἐπικρατείας ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ
 διὰ τῶν ὅπλων, ἀνάγκη πᾶσα διὰ τὴν εὐδοκιμήσῃ ἐκστρατεία μας καὶ ὅχι καθὼς
 πολλὰκις συγκεντρωθέντες διελύθημεν ἀπὸ τε τὰς ἐλλείψεις τῶν πολεμικῶν
 μέσων καὶ τῶν ἀτοπημάτων τῶν κατὰ καιρῶν διευθυντῶν. Διὸ παρακαλοῦμεν
 νὰ μᾶς διορισθῇ διευθυντὴς τῶν πραγμάτων μας ὁ συνταγματάρχης κύριος
 Αἰντέκ μετ' ὅλης τῆς παρεπομένης οἰκονομίας τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφῶν,
 πολεμοφοδίων καὶ ἀναγκαίας θαλασσίου δυνάμεως καὶ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς
 τὴν ἐκστρατείαν μας. Τὸν ὁποῖον τοῦτον φιλέλληνα ζητοῦμεν ἐπιμόνως παρὰ

¹ Τὸ ἴδιο ὄνομα τὸ βρίσκουμε καὶ στὴν ἀρχὴ τῶν ὑπογραφῶν.

τῆς Σ. Κυβ. νὰ μᾶς τὸν στείλῃ, ὁποῦ χωρὶς αὐτὸν εἰς τὸν ὁποῖον σώζο[υ]ν
ἐκ μέρους ἡμῶν, τῶν στρατιωτῶν μας ὅλων καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνήκουσαν ἐπιρ-
ροὴ καὶ σέβας, καὶ εἶν' ἀδύνατον ἄλλος τις τῶν διευθυντῶν νὰ τελεσφορήσῃ
καὶ νὰ ἀποβοῦν αἴσια ἀποτελέσματα καὶ προχωροῦντες γιγαντιαίως¹ ὑπερεκ-
τείνοντες καὶ αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας. Εἰς πᾶν δὲ ἐναντίον θέλει ἔχει
ἡ Κυβ. τὴν αἰώνιον κατάκρισιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀθώους Θετταλολομπίους λα-
οὺς,

τῇ 3 Νοεμβρίου 1827

ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ κατὰ
τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Διονυσίου
τοῦ ἐν Ὀλύμπου

καὶ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας μένομεν
Οἱ συμπολιταὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ
τοῦ Ὀλύμπου

Διαμαντῆς Γ. νικολάου (Τ.Σ.)

ἀθανάσιος σύρου (Τ.Σ.)

Το Κο²

λά[μ]προς μάνταλος (Τ.Σ.)

Γιαννούλας Μάν[τ]ζαρης

Μηχάλης πιτζηάβας (Τ.Σ.)

Λιάπης Γεωργιάδης Γραμματεὺς

Ἀργίρι.....³

Ἰουάνης σβορόνος

παπαγιάνις

γιόργις λώλου

θεόδωρος ζηάκα (Τ.Σ.)

Δίμος νικολάου (Τ.Σ.)

.....⁴ ζηάκα

παπαευθήμης

γιοργίου μιχάλη

Παπακοσμᾶς πέτρας

Διονύσιος Ἰγούμενος μακριᾶς ράχης

Πέτρου γιόργι

Τόλιος Λάζως (Τ.Σ.)

ὁ ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Διονυσίου μεθόδιος Πίτζιαβας

Ἰγούμενος σαμουήλ πέτρας

ἀναγνώστης χασκάρα

γιοργάκις λιόλιος

¹ Στὸ χφ. γιγαντιέους.

² Βλ. παραπάνω σχετική σημείωση.

³ Μιά λέξη δυσανάγνωστη.

⁴ Μιά λέξη δυσανάγνωστη.

κόστας δίμος λάζως
 γιάνης πετραχίλας
 ἀναγνώστι γεοργήου
 τόλιος μυχάλις
 ἀναγνώστης παπαζήση
 γιόργιος συρόπολος (Τ.Σ.)
 κόστας νικολάου (Τ.Σ.)
 σταμάτη γραμένο
 παντεληός Ιωάννου
 δημήτρη θεοδόρου

στήν ἄλλη ὄψη τοῦ φύλλου: *Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἡμῶν Κυβέρνησιν ὅθεν εὐρίσκεται. Ἐπίσης φέρει τὸν ἀριθμὸ 189 μὲ τὴ σημείωση τῆς Γεν. Γραμματείας ὀπλαρχ. Ὀλύμπιοι.*

Παράλληλα οἱ ἴδιοι πρόκριτοι καὶ ὀπλαρχηγοὶ φαίνεται ὅτι ἀπευθύνονται καὶ στὸν ἴδιο τὸν Heideck, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀπάντησή του ποὺ καταχωρίζεται παρακάτω, δέχεται μὲ εὐχαρίστηση τὴν πρότασή τους. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε φθάσει στὴν Ἑλλάδα ὁ Καποδίστριας, τοὺς παρακινεῖ ν' ἀπευθυνθοῦν σ' αὐτόν. Ὁ ἴδιος ὑπόσχεται ὅτι θὰ συνδράμῃ μὲ εὐχαρίστηση, ὅσο μπορεῖ.

Δημοσιεύουμε ἐδῶ καὶ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Heideck, τῆς ὁποίας ἀντίγραφο βρήκαμε συνημμένο στὶς ἀναφορὰς τῶν Μακεδόνων.

(Ἰσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ)

Πρὸς τοὺς Κυρίους Ὀπλαρχηγούς καὶ Προκρίτους τῶν Θεσσαλονικίων.

Ἐλαβα μὲ εὐχαρίστησιν τὴν γραφὴν Σας, σημειωμένην ἀπὸ τὸ Στρατόπεδον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ὀλύμπου, καὶ Σὰς εὐχαριστῶ ἐκ καρδίας διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ὅπου ὁμολογεῖτε πρὸς ἐμέ. Ταῦτα τὰ αἰσθήματα εἶναι ἡ μοναχὴ ἀνταμοιβὴ διὰ τὸσα βάσανα, κόπους καὶ κακουχίας, ὅπου εὗρηκα εἰς τοῦτον τὸν τόπον.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Κόμητος Καποδίστρια (ὁ ὁποῖος εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην εἶναι γνωρισμένος ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀνθρώπους τῆς Πολιτικῆς καὶ ὅπου διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα του ἀγάπην ἐπαρήτησεν ὁμοίως μίαν ζῶν ἐνδαίμονα διὰ νὰ τρέξῃ τοὺς ἀγῶνας, ὅπου εἶναι ἀχώριστοι εἰς τὴν θέσιν τὴν σημαντικὴν ὅπου μέλλει νὰ πιάσῃ) θέλει βάλει τέλος εἰς τὰς ἀταξίας καὶ εἰς τὰς δυστυχίας τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅμως πρέπει ὅπου ὅλοι οἱ καλοὶ Πατριῶται νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς αὐτόν διὰ νὰ τοῦ εὐκολύνουν τὸ ὑπέρογκον βάρος του. Τίποτε δὲν πρέπει νὰ γίνεταί χωρὶς τῆς διαταγῆς του ἢ χωρὶς τὴν ἀδειάν του. Δὲν εἶναι παρὰ ἡ Ἐννοσις, ὅπου θὰ φέρῃ ἀποτελέσματα σωτήρια. Ἡ ἀσυμφωνία, ἡ κακὴ πίστις, Σὰς ἔφεραν εἰς τὸν πάτον τῆς Ἀβύσσου καὶ θέλουν Σὰς πνί-

ξει ἀναμφιβόλως ἐὰν οἱ καλοὶ Πολῖται δὲν ἐνδυναμωθοῦν, διὰ τὰ συστείλουν τὰς κακίας καὶ τὰ δώσουν δύναμιν εἰς τοὺς Νόμους.

Ἔτι καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅπου μοῦ γράφατε, πρέπει νὰ διευθυνθῇτε γε-
μάτοι ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κυβερνήτην, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐμπειρίαν του θέλει
εὔρει τοὺς τρόπους νὰ βάλῃ τέλος εἰς τὰς δυστυχίας Σας. Ἐγὼ ἀπὸ μέρους μου
θέλω συνδράμει εἰς τοῦτο ὅσον δύναμαι μὲ εὐχαρίστησιν, καθόσον ἡ περίστα-
σαις μὲ συγχωρέσουν διὰ τὰ φανῶ ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ὁποίας μὲ τι-
μᾶτε.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀσπασθῶ μὲ ὅλην τὴν ὑπόληψιν
Πόρος, τὴν 10 Ἰανουαρίου 1828

.....Heideck¹

Στὴν πίσω ὀψὲ τοῦ φύλλου γράφει: *Πρὸς τοὺς Κυρίου Κυρίου Ὁπλαρχη-
γούς καὶ Προκρίτους τῶν Θεταλολυμπίων, εἰς Ὀλυμπον.*

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1827 τέσσερεις ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς Μα-
κεδόνες ὀπλαρχηγούς, οἱ ἀδελφοὶ Διαμαντῆς καὶ Κώστας Νικολάου, ὁ
Τόλιος Λάζου καὶ ὁ Γεωργίος Συρόπουλος, μεταβαίνουν στὴ Σκόπελο.
Ἀπὸ ἐκεῖ στὶς 22 Δεκεμβρίου ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς πληρεξουσίους των,
τὸν ἀρχιμανδρίτη Κωνστάντιο, τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἀρσένιο, τὸν Ἀνα-
στάσιο Ἐλαιῶν² καὶ τὸν Ἰωάννη Περικλέα. Στὶς 3 Ἰανουαρίου τοῦ 1828
τοὺς ξαναγράφουν πάλι. Ὁ σκοπὸς τοὺς ἦταν νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὴ Μα-
κεδονία στὴ Νότια Ἑλλάδα τὰ γυναικόπαιδα τῶν ἀγωνιστῶν, γιὰ νὰ διευ-
κολύνουν μιὰ ἐνδεχομένη ἐπαναστατικὴ κίνηση, καὶ ζητοῦν νὰ τοὺς ἐξα-
σφαλίσουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μιὰ μικρὴ γολέττα. Στὴ Σκόπελο ἡ κατά-
στασις εἶναι πολὺ ἄσχημη. Οἱ πειρατὲς ἀλληλοληστεύονται καὶ σκοτώ-
νονται μεταξύ τους, γεγονὸς ποὺ φοβίζει τοὺς ὀπλαρχηγούς μήπως ἐπι-
σύρουν καὶ αὐτοὶ ἄδικα τὴν ὀργὴ τῆς Κυβέρνησης. Τὴν ἀνησυχία τοὺς
αὐτῇ, καθὼς καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τοὺς δείχνει καθαρά τὸ παρακάτω γράμ-
μα τοὺς:

*Πρὸς τοὺς τιμωτάτους κυρίους
Κύριον Ἀρχιμανδρίτην Κωνστάντιον
Κύριον Ἀρχιμανδρίτην Ἀρσένιον
Κύριον Ἀναστάσιον Ἐλεῶν
καὶ Κύριον Ἰωάννην Περικλέα*

¹ Προηγούνται δύο λέξεις δυσανάγνωστες. Ἡ γραφὴ μὲ ἄλλο χέρι, πιθανὸν ἰδιό-
χειρη σημείωσις τοῦ Καποδίστρια.

² Ὁ Ἐλαιῶν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1825 εἶχε φροντίσει νὰ προμηθεύῃ στὸν Δημ. Ὑψη-
λάντη 100 περίπου Ὀλυμπίους ὀπλοφόρους, ποὺ πῆραν μέρος στὴ μάχη τῶν Μύλων
μαζί του (βλ. Σ π η λ ι α δ ο υ, Ἀπομνημονεύματα, 2 σ. 331). Στὶς 16 Ἰουνίου τοῦ 1828
ὁ Καποδίστριας διόρισε τὸν Ἐλαιῶν μαζί μὲ τὸν Ἰωάν. Γκούστη καὶ τὸν Ἀθαν. Καστανᾶ,

Καὶ προλαβόντως, εἰς τὰς 22 τοῦ παρελθόντος, σὰς ἐγράψαμεν μὲ τὸν κύριον Χατζή Στεφανήν, ἀνθρωπον τοῦ γενναίου ἀρχηγοῦ Νικολάου Γριζιώτη, τὸ ὅποιον λέγομεν νὰ τὸ ἐλάβετε ἀσφαλῶς, ἐμεῖς ὅμως ἕως ὥρας δὲν ἐλάβαμεν καμμίαν ἀπόκρισίν σας. Ἦδη πάλιν δὲν λείπομεν νὰ σὰς ιδεάσωμεν. Τὸν ἐρχομόν μας εἰς Σκοπέλον τὸν ἐμάθετε. Ἦρθαμεν νὰ σταθῶμεν ὀλίγον διάστημα, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἡ ἀπόφασις τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ πρὸ πολλοῦ ιδεάσαμεν τὴν Σ. Κβ. ὅτι θέλομεν κατεβάσει μέρος ἀδύνατα μέλη. Καὶ ἅμα ὅπου ἐφθάσαμεν ἐδῶ, εὐρήκαμεν καὶ τὸ στρατόπεδον εἰς Τρίκκερι συστημένον καὶ νὰ μὴ στεκόμασθαι ἀργοί, ἕως νὰ φθάσῃ ἡ ἀπόκρισίς σας, ἐβιάσθημεν νὰ πηγαίνωμεν καὶ ἐμεῖς νὰ συναγων[ι]σθῶμεν ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς συναδελφούς μας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος. Λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ ἀναμεταξύ, ὅσον νὰ ξεκινήσωμεν, διελύθη τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τροφὰς καὶ ἄλλα πολλὰ αἷτια, καθὼς τὸ μαρτυροῦν καὶ οἱ ἴδιοι, καὶ ἔτι ἐμεῖς ἐμείναμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια περιμένοντες τὴν ἀπόκρισίν σας. Καὶ ἐδῶ ὅπου κατοικοῦμεν οἱ Ἕλληνες δὲν παύο[υ]ν καθημερινῶς νὰ κάμο[υ]ν τὰς συνηθισμένας τοὺς καταχρήσεις, ἐν ταυτῷ καὶ νὰ φονεύονται ἀλλήλους των. Καὶ μὲ μεγάλην δυσπαρέσκειάν μας ὑποφέρομεν, μὰ δὲν ὑποφέρεται νὰ βλέπῃς καθημερινῶς φόνους καὶ ἄλλα κακά, διότι ἂν ἀγαπούσαμεν καὶ ἐμεῖς νὰ ἀκολο[υ]θοῦμεν παρόμοιον ὡς αὐτοὺς δὲν ἀναχωρούσαμεν εἰς τὸν Ὀλυ[μ]πον νὰ ζοῦμεν χωρὶς νὰ θέλωμεν, μάλιστα νὰ μᾶς λέγο[υ]ν κἀπῆλους (;) τοῦ ἔθνους, πλὴν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν αὐτά, ἀναχωρήσαμεν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, νὰ μὴ πολυλογοῦμεν, ταχύτατα τὴν ἀπόκρισίν σας εἰς ὅσα σὰς ἐγράψαμεν μὲ τὸν κύριον Ἰω. Περικλέα. Ἰδεάσατε τὴν Σ. Κβ. νὰ μᾶς προμηθεύῃ τι νὰ ἀκολουθήσωμεν, ἐπεὶδὴ ἐμεῖς ὑποπετυμέμεθα μήπως αὔριον τὸ ἔθνος ὀργισθῇ τοὺς ἐδῶ Ἕλληνας διὰ τὰ κακά τοὺς καὶ ἡμπορεῖ νὰ τύχωμεν καὶ ἐμεῖς εἰς τὴν αὐτὴν ὀργὴν καὶ λυπούμεσθαι νὰ ὀργισθῶμεν ἀδίκως.

Ἐμάθαμεν καὶ τὸν ἐρχομόν τοῦ Κυβερνήτη μας καὶ μαζὺ σας ἐχάρημεν, ὅπου μᾶς ἐβοήθησεν ἡ τύχη¹ νὰ λάβωμεν καὶ ἐμεῖς τὴν ἐλευθερίαν. Χρεῖα λοιπὸν νὰ μᾶς γράψετε, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρθοῦμε καὶ ἐμεῖς εἰς προϋπάντησίν του καὶ πότε εἶναι καιρὸς διὰ νὰ ἐρθοῦμε νὰ μᾶς προμηθεύῃ,

τῇ 3 Ἰανουαρίου 1828

Σκοπέλου

προσπαθήσετε διὰ τὸ γουλετάκι,
ἡξερὺει ὁ κύριος Περικλῆς

καὶ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας μένουμεν
Οἱ πατριῶται Ὀλύμπιοι
Διαμαντῆς νικολάου (Τ.Σ.)
γηόργης σύρου (Τ.Σ.)
Τόλιος λάζως (Τ.Σ.)
Κώστας νικολάου (Τ.Σ.)
κἀγὼ ὁ γραφεὺς ἀσπάζομαι

μέλος τῆς «Φροντιστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος». Ὁ Ἐλαίων ἦταν κυρίως ἀρμόδιος γιὰ τὴ διάθεση τῶν χρημάτων (Ν. Κ α σ ο μ ο ὕ λ η, Ἐνθυμήματα, 3 σ. 83).

¹ Στὸ χφ. τῆχis.

Στὴν πίσω ὀψη τοῦ φύλλου: Πρὸς τοὺς τιμωτάτους συμπατριώτας μας κύριον Ἀναστάσιον Ἐλεών, Ἰωάννην Περικλέα καὶ λοιπούς.

Μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Καποδίστρια οἱ παραπάνω πληρεξούσιοι τῶν Μακεδόνων ὑποβάλλουν στὸν Κυβερνήτη δλα αὐτὰ τὰ ἔγγραφα τῶν ὀπλαρχηγῶν, καθὼς καὶ ἀντίγραφο ἀπὸ τὴν ἀπάντησι τοῦ Heideck, καὶ ζητοῦν τὴ συμπαράστασή του γιὰ τὴ δικαίωση τῶν πόθων τῶν συμπατριωτῶν τους.

Τὸ ἔγγραφο μὲ τὸ ὁποῖο τὰ διαβιβάζουν εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ἐξοχώτατε,

Οἱ Ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου ὁδηγούμενοι ἀπὸ προλαβόντα παραδείγματα (διὰ τὰ βάλοισι βάσιν τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκάων εἰς τὴν ἀρετὴν ἀνδρῶν ἀποδεδειγμένων) ἠναγκάσθησαν νὰ καταφερθῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐγκλεισμένων ἀναφορῶν των, εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ἡ ἀπελπισία προῦπαντοῦσεν ἀπανταχόσε. Ἀλλ' ἤδη, ὅτε ἡ ὑποστήριξις τῶν ἐλπίδων ἀπὸ τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῆς ἐξοχώτητός σας ἐμψυχώνει τὸ Πανελλήνιον, ἔπρεπε ν' ἀναφερθῶσι κατ' ἀξίαν.

Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς οἱ ὑποσημειούμενοι Πληρεξούσιοι των νὰ συγκαταβῇτε εἰς τὸ ζήτημα ἀποβλέποντες καὶ τὴν προθυμίαν των ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ τὴν φιланθρωπίαν πρὸς τοὺς ἐκεῖ ἀπολλυμένους λαοὺς.

Ὁ κύριος Ἐτῆκερ κατὰ τὸ ἐγκλειστον ἀντίγραφον δεικνύει ἄκραν προθυμίαν.

Καὶ μὲ βαθύτατον σέβας διαμένομεν

Ἐν Αἰγίνῃ, τὴν 23 Ἰανουαρίου

Εὐπειθέστατοι πολῖται

1828

Κωνστάντιος Ἀρχιμανδρίτης

Ἀναστάσιος Ἐλεών

Ἰωάννης Περικλῆς

Στὴν πίσω ὀψη τοῦ φύλλου φέρει τὸν ἀριθμὸ 191 καὶ τὴ σημείωσι: Ἀρχιμανδρίτης Κωνστάντιος, Ὀλύμπου πληρεξούσιοι.

Τόσο οἱ Μακεδόνες ὅσο καὶ οἱ Θεσσαλοὶ συνέχισαν, ὅπως φαίνεται, τὶς ἐκκλήσεις τους πρὸς τὸν Καποδίστρια χωρὶς ὅμως ἀποτελέσματα.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1828 ἡ κατάστασι στὴ Μακεδονία ἐπιδεινώνεται καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀντιμετωπίζουν τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἀναχωρήσουν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν παρακάτω ἀναφορὰ τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου πρὸς τὸν Στρατάρχη Ὑψηλάντη.¹

1. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ, γραμμένο στὴν πρώτη μόνο σελίδα διφύλλου χάρτου διαστάσεων 0,212×0,317, ποὺ βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης μὲ ἀριθμὸ 6442, μοῦ τὸ παραχώρησε ὁ σεβαστὸς μου καθηγητὴς κ. Ἀπ. Βακαλόπουλος, πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ τὸν εὐχαριστῶ.

Ἐκλαμπρότατε Στρατάρχα!

Ἐλάβον τὴν σεβασμίαν σου διαταγὴν. Ἐγνώρισα πραγματικῶς τὴν πρὸς ἐμὲ πατρῶαν εὐνοίαν. Ἄν εἶχον δύναμιν εὐχαριστικήν, ἔπρεπε νὰ σᾶς γίνω θυσία. Τὸν ἐρχομόν μου εἰς τὸ στρατόπεδον, περὶ οὗ μὲ προστάζετε, ἔπρεπε νὰ τὸν βάλω εἰς πρᾶξιν ἀνυπερθέτως, ἂν δὲν ἤθελε τρέξουν εἰς τὰ μέρη μας τὰ ὅσα διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς σᾶς παριστάνομεν ὅτι ἔτρεξαν, καὶ ἂν ἡ διαταγὴ σας δὲν ἤθελε φθάσει ἐδῶ μετὰ καιρὸν ὅχι ὀλίγον ἐξ αἰτίας τῆς καραντίνας καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ κυρίου Περικλέο[υ]. Ὅθεν καὶ ἀναφερόμενοι ὅλοι κοινῶς, περιμένομεν πλέον τὴν δευτέραν σας διαταγὴν, καὶ αὐτὴν ὅσον οὐπω, διότι τὰ ἐδῶ δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν δεινότερα, καὶ χρειάζονται ἢ ἀπάντησιν, ἢ ἀναχώρησιν. Παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ μᾶς προφθάσῃτε ταχέως μὲ πατρικὰς διαταγὰς περὶ τῶν πρακτέων, ὅτι ἂφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ κατέτρεξαν καπητανέους, κατέκωσαν Ὀλυμπον, κατεδάφισαν τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, δὲν ἔχουν ἄλλον σκοπὸν καὶ διανοήματα, παρὰ πῶς νὰ κατατρέξουν καὶ ἡμᾶς ὅλους ἀποδιώκοντες ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐδῶ, ἡ δὲ ἐκλαμπρότης σας μετὰ τοῦ Σεβαστοῦ Κυβερνήτου, πρὸς ὃν καὶ ἀναφορὰ ἰδιαιτέρως, προστάξατέ μας τὰ σωτηριώδη πρακτέα.

Μένω μὲ τὸ προσήκον σέβας,

ταπεινὸς δοῦλος

1828: Ὁκτωβρίου: 10:

Διαμαντὶ νικολάου

Ἐν Ὀλύμπῳ

Διεύθυνση στὴν τελευταία σελίδα:

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Στρατάρχην τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην.

Ἐμπρὸς στὴ δεξιὰ ἄκρῃ περίληψη ἀπὸ ἄλλο χέρι. ἄρ' ἐπ. 3416.

Διαμαντὴς Νικολάου

ἐξαιτούμενος διαταγὴν παρὰ τοῦ Στρατάρχου περὶ τῶν ὅσων πρέπει νὰ κάμῃ.

ἐθεωρήθη

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1828, ὅταν ὁ Ὑψηλάντης ἐξεστράτευσεν στὴν Ἀνατολικὴν Στερεά, οἱ Μακεδόνες ὅπλαρχηγοὶ ἔστειλαν σ' αὐτὸν ἀντιπροσώπους τῶν μὲ νέες προτάσεις γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τοῦ ἀγῶνα στὴ Μακεδονία. Ἡ ἀπάντησις ὅμως τοῦ Ὑψηλάντη ἦταν ἀρνητικὴ καὶ σ' αὐτὸ ἦταν σύμφωνος καὶ ὁ Καποδίστριας. Δὲν συνέφερε, κατὰ τὴ γνώμη του, ἡ ἐπέκταση τῶν ἐπιχειρήσεων σὲ μακρινὰς περιοχὰς χωρὶς νὰμποροῦν νὰ τὶς ἐξασφαλίσουν καὶ μάλιστα τὴ στιγμὴ ποῦ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων στὸν Πόρο συζητοῦσαν σχετικὰ μὲ τὰ ὅρια τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους.¹

¹ Βλ. Ι. Α. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, ἑλλην. μετάφρ. Μ. Σχινᾶ, Ἀθήναι 1843, τ. 2 σ. 305. Πρβλ. καὶ Α. Ι. Δεσποτοπούλου, Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1954, σ. 128-129.

Όταν αργότερα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1829, στὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευση ὁ Διαμαντῆς Νικολάου ἐξ ὀνόματος τῶν Θεσσαλομακεδόνων πρόσφερε στὸν Καποδίστρια τὴν πληρεξουσιότητα, ἐκεῖνος τὸν εὐχαρίστησε βέβαια, ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα τοῦ δήλωσε ὅτι δὲν μπορούσε νὰ τὴ χρησιμοποίησιν. Ἡ τύχη τῆς πατρίδας των (δηλαδὴ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας), τοῦ ἔγραφε τότε, ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις καὶ τοῦ συνιστοῦσε, ὅπως καὶ προηγουμένως, νὰ διατηρήσουν καλὲς σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἐλπίζουν γιὰ τὸ μέλλον στὴ θεία πρόνοια καὶ στὴ δικαιοσύνη τῶν Δυνάμεων.¹

Ἔτσι κατέληξε ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῶν Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν γιὰ τὴν ἐπανάληψη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα στὴ Μακεδονία. Οἱ Μακεδόνες πρόσφυγες γιὰ ἄρκετὸ χρόνο ἐξακολούθησαν νὰ μένουν στὶς Σποράδες καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς νὰ λυμαίνωνται ἀπὸ ἐκεῖ ὡς πειρατὲς πιά τοὺς Ἕλληνες, ὥσπου ὁ Μιαούλης, μὲ διαταγὴ τοῦ Καποδίστρια, κατέλαβε τὸ ὄρμητήριό τους καὶ αἰχμαλώτισε ἢ πυρπόλησε τὰ ἐξοπλισμένα πλοιάριά τους.² Ὅσοι ὀπλαρχηγοὶ εἶχαν μείνει στὴ Μακεδονία προσκύνησαν τοὺς Τούρκους καὶ φρόντισαν ν' ἀποκαταστήσουν τὶς σχέσεις τους μ' αὐτοὺς καὶ νὰ ξαναπάρουν τ' ἄρματολίκια τους, περιμένοντας ἄλλη κατάλληλη περίσταση, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν αἰώνια ἐπιθυμία τους, τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἔνωση μὲ τὸ ἐλεύθερο τώρα ἑλληνικὸ κράτος.

4. ΜΕΤΟΙΚΗΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῶν τριῶν πρωτοκόλλων τῆς 3ης Φεβρουαρίου τοῦ 1830, ποὺ ἐξασφάλιζαν τὴν ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, μερικοὶ δυσαρεστημένοι Βορειοελλαδίτες ὀπλαρχηγοὶ ξαναγύρισαν στὶς τουρκοκρατούμενες πατρίδες τους γιὰ νὰ ξαναπάρουν τ' ἄρματολίκια τους³, ἀρκετοὶ ἄλλοι ὅμως ἐγκαταστημένοι ὀριστικὰ πιά στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, φρόντιζαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Καποδίστρια καὶ τὴ μεσολάβηση τῶν Ρώσων προξένων, κυρίως τοῦ προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ φέρουν τὶς οἰκογενεῖς τους, ποὺ εἶχαν μείνει ἀποκλεισμένες ἢ σκλαβωμένες σὲ τουρκοκρατούμενες περιοχές. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ 6^ο ἄρθρο τοῦ πρώτου ἀπὸ τὰ παρὰπάνω πρωτόκολλα προέβλεπε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Ὄθωμανοί, ποὺ θὰ

¹ Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, 3 σ. 177-178.

² Βλ. σχετικὰ Τρικουπίη, ἐνθ' ἄν. 4 σ. 248-249. Σπηλιάδου, ἐνθ' ἄν. 3 σ. 568-569. Γιὰ τὴν τύχη τους βλ. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες, σ. 106-109.

³ Βλ. σχετικὰς εἰδήσεις στοῦ Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμῆματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, τ. 3, Ἀθῆναι 1942, σ. 50, 52. Πρβλ. καὶ σ. 310.

ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ἢ ἀντίστοιχα στὶς τουρκοκρατούμενες περιοχές,μποροῦσαν νὰ μεταναστεύσουν ἐλεύθερα.¹

Δημοσιεύουμε ἐδῶ δύο ἐπιστολὲς τοῦ προξένου τῆς Ρωσίας στὴ Θεσσαλονίκη Ἀγγέλου Μουστοξύδη, σχετικὲς μὲ τὴ μετανάστευση τῆς οἰκογενείας τοῦ Τόλιου Λάζου καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Κασομούλη ἀπὸ τὶς πατρίδες τους στὸ ἐλληνικὸ κράτος. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας, τμῆμα Καποδιστριακόν, στὴν Κέρκυρα (φάκελος 584, ἀριθ. ἔγγρ. 3 καὶ 4).

I

Salonique, le 22 septembre/4 octobre 1831

Monsieur le Comte,

Ainsi que Votre Excellence en a montré le désir par la lettre qu'Elle me fit l'honneur de m' adresser le 26/28 juin dernier, j'ai employé mes bons offices auprès les Autorités de Cathérini pour laisser émigrer la famille de M. Tolio Lazou, chef de bataillon aux troupes légères de la Grèce.

Quoique Cathérini ne soit pas comprise dans la juridiction de ce Consulat, l'Autorité Locale a voulu bien déférer à ma demande et envoyer, sous ma responsabilité, à Salonique la famille de M. Lazou composée de 8 individus entre [autres] femmes, enfants et domestiques, ainsi qu'il appert par le Y o l - T e s k é r é qui lui a été livré à cette occasion et dont j'ai l'honneur de joindre ici [la] copie.

Elle quitte aujourd'hui Salonique, pour se rendre en Grèce accompagnée par Georges, frère de Mons. Tolio Lazou, qui aura l'honneur de remettre la présente à Votre Excellence.

J'ai l'honneur d' être avec un très-profond respect,

Monsieur le Comte,

De Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

Ange Mustoxidi

A Son Excellence Monsieur le Comte de Capodistrias

Président de la Grèce

à N a u p l i e

Στὸ ἴδιο ἔγγραφο συνημμένο :

Ὁ παρὼν Γεώργιος μὲ δύο δούλους τοῦ Τόλιου καὶ Ἰωάννην συνάμα

¹ Βλ. Ἀλεξάνδρου Ι. Σοῦτσου, Συλλογὴ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δημόσιον δίκαιον τῆς Ἑλλάδος ἀναγομένων ἐπισήμων ἐγγράφων, Ἀθῆναι 1858, σ. 135.

καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μαργῶ με δύο θυγάτρια καὶ ἓνα ἥδον βυζένοντα Τριανταφλέαν, μελάχρον καὶ Ἰωάννην, καὶ με δύο δοῦλες Ζωγράφων, καὶ Πανάγιον ἀπέρχονται διὰ Θεσσαλονίκην καὶ καθεγγήεισιν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Κωνσόλου τῆς Ρουσίας τίς δίδεται ὁ γιὼς Τεσπεκερὲς οὗτος διὰ τὰ ἀπέλθωσιν ἐλεύθεροι σεῖς δὲ ἄνθρωποι μου ὅπου εἶσθαι εἰς τὴν σκάλαν νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίσεται διόλου

1831 Σεπτεμβρίου 16 Κατερίνη

Τ.Σ. (δαχτυλίδι με ὑπογραφή)

2.

Salonique, le 26 septembre/8 octobre 1831

Monsieur le Comte,

Ainsi que j' eus l' honneur d' informer Votre Excellence par ma lettre du 25 août/6 septembre dernier, j'ai aidé le frère du Capitain Cassimouli,¹ qu' Elle voulut bien m' adresser par Sa lettre du 10/22 décembre, à apporter de Chatista à Salonique ses deux socurs;² mais il s' est constamment refusé de se rendre auprès le Grand-Visir³ pour liquider les sommes d' argent⁴ dont il est parlé dans la dite lettre, quoique je lui aie offert d' appuyer ses démarches de tous mes moyens. Il va partir pour la Grèce.

Votre Excellence m'ayant autorisé de lui fournir les frais de voyage de ses deux soeurs, de Chatista à Salonique et de Salonique en Grèce, et de tirer sur le trésor de l' Etat le montant des dépenses que j' aurais faites à ce sujet, je viens de livrer une lettre de change à M. Thomas Lascaris et à la charge de M. le Trésorier de l' Etat, pour deux mille piastres que

¹ Πρόκειται γιὰ τὸν Ἰωάννη Κασομούλη, ἑτεροθαλὴ ἀδελφὸ τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (βλ. Νικολάου Π. Δελιαλῆ, Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (1795-1871). «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 14 (1960) 327). Ὁ Κασομούλης εἶχε καὶ δύο γνήσια ἀδελφία, τὸν Μῆτρο καὶ τὸν Γεώργιο. Ὁ πρῶτος σκοτώθηκε στὴν ἑξοδὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὁ δεύτερος στὴ Φωκίδα τὸ 1837 σὲ συμπλοκὴ με ληστεῖς (βλ. εἰσαγωγή τοῦ Γ. Βλαχογιάννη στὰ Ἐνθυμῆματα τοῦ Κασομούλη, I σ. ιη', ξδ'. Πρβλ. καὶ Δελιαλῆ, ἐνθ' ἄν. σ. 325). Γενικά, διάφορα στοιχεῖα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ Κασομούλη βλ. στὸ βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Βλαχογιάννη στὸν 1ο τόμο τῶν Ἐνθυμημάτων, σ. μθ' -ο'.

² Τίς ἑτεροθαλεῖς ἐπίσης ἀδελφές Αἰκατερίνη καὶ Σουλτάνα (βλ. Δελιαλῆ, ἐνθ' ἄν. σ. 327). Οἱ ἀδελφές, ἡ μᾶνα καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασομούλη Γιάννης ἔκαναν χρόνια, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδὸν ὥς τὸ τέλος τῆς ἐπανάστασης, σκλάβοι τῶν Τούρκων (βλ. Κασομούλη, ἐνθ' ἄν. I σ. νη').

³ Δηλαδὴ στὸν Κιουταχή.

⁴ Ὁ Κασομούλης διεκδικοῦσε 150.000 γρόσια ὥς ἀποζημίωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους γιὰ καταστροφὴ περιουσιακῶν στοιχείων στὴ Σιάτιστα καὶ στίς Σέρρες κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 (βλ. σχετικὰ Δελιαλῆ, ἐνθ' ἄν. σ. 324-325).

j' ai payées au frère de Capitain Cassimouli, ainsi qu' il appert par son reçu ci-joint.

J' ai l' honneur d' être avec un très-profond respect,

Monsieur le Comte,

De Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

Ange Mustoxidi

A Son Excellence Monsieur le Comte de Capodistrias

Président de la Grèce

à N a u p l i e

Στὸ ἴδιο ἔγγραφο συνημμένο :

Θεσσαλονίκη τῇ 26 Σεπτεβρίου 1831

*ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος ὅτι ἔλαβα διὰ χρίαν μου κατὰ τὴν προ-
σταγὴν τοῦ ἐξωχοτάτου Κυβερνήτου, ἀπὸ τὸν κόνσολα τῆς ῥωσίας Κύριον
Μουστοξύδην γρόσια ἀπὸ σαράντα παράδες, δύο χιλιάδες, λέγω-2000-
γείνονται δύο ὅμοια διὰ ἓν μόνον τέλος*

Ἰωάνης Κασομούλις

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης